

УДК 351.74+342.922

Р. Г. БСЛЯКОВ,

здобувач кафедри адміністративної діяльності ОВС
факультету з підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки
та кримінальної міліції у справах дітей
Харківського національного університету внутрішніх справ

ВЗАЄМОДІЯ УПРАВЛІННЯ БОРотьБИ З КІБЕРЗЛОЧИННІСТЮ МВС УКРАЇНИ З ІНШИМИ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ: ПИТАННЯ СЬОГОДЕННЯ

На підставі аналізу нормативно-правових актів, які регламентують діяльність Управління боротьби з кіберзлочинністю МВС України, та враховуючи особливості злочинів у сфері інформаційно-комунікаційних технологій, виокремлено і досліджено рівні взаємодії УБК МВС України з іншими правоохоронними органами у сфері боротьби з кіберзлочинністю – внутрішньовідомчий, внутрішньодержавний, міжнародний.

Ключові слова: Управління боротьби з кіберзлочинністю, підрозділи боротьби з кіберзлочинністю, боротьба з кіберзлочинністю, взаємодія.

Результативність діяльності Управління боротьби з кіберзлочинністю МВС України (далі – УБК МВС України) щодо попередження та протидії кримінальним правопорушенням, механізм підготовки, вчинення або приховування яких передбачає використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку, а також іншим кримінальним правопорушенням, учиненим з їх використанням, багато в чому визначається тим, як налагоджена взаємодія зі співробітниками інших служб органів внутрішніх справ та правоохоронними органами в цілому. Тому особливого значення набуває питання організації тактично правильної та психологічно виваженої взаємодії між Управлінням боротьби з кіберзлочинністю МВС України та правоохоронними органами. Відповідність дій всіх елементів системи є не тільки обов'язковою умовою нормального її функціонування, засобом підвищення її ефективності, а й становить одне з найважливіших завдань в діяльності УБК МВС України.

Варто зазначити, що питанням взаємодії правоохоронних органів у боротьбі з правопорушеннями, а також у сфері боротьби з кіберзлочинністю приділялась увага у працях М. І. Ануфрієва, О. М. Бандурки, О. В. Джафарової, Д. Г. Заброди, А. Т. Комзюка, А. М. Куліша, М. Ю. Літвінова, Н. П. Матюхіної, О. М. Музичука, С. О. Шатрави та інших учених. Праці зазначених науковців покладено в основу формування підходу щодо вивчення проблеми взаємодії Управління боротьби з кіберзлочинністю МВС України з іншими правоохоронними органами.

Мета цієї статті зумовлена необхідністю визначити сутність, виокремити види та розкрити особливості взаємодії УБК МВС України з правоохоронними органами.

Як слушно зазначає В. В. Василичук, комп'ютерна злочинність є для України достатньо актуальним явищем, породженим широким упровадженням в економічні процеси сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій [1, с. 518].

У той же час характерними особливостями злочинів у сфері інформаційно-телекомунікаційних технологій є: організованість і транскордонність (широкі міжрегіональні та міжнародні зв'язки); висока латентність, спричинена небажанням приватного сектора інформувати про такі злочини через недовіру до потенційних можливостей правоохоронних органів, а також небажання визнати слабкі місця своїх систем безпеки; високий рівень технічного забезпечення правопорушників. Необхідність широкого застосування спеціальних знань при виявленні та фіксації слідів злочину в електронній формі є іншою особливістю злочинів у сфері ІТ-технологій, яка безпосередньо впливає на характер діяльності УБК МВС України.

У зв'язку із зазначеним важливе значення для результативності боротьби з кіберзлочинністю має взаємодія Управління боротьби з кіберзлочинністю МВС України на всіх рівнях, у тому числі із представниками правоохоронних органів інших країн, оскільки ефективна боротьба із комп'ютерною злочинністю вимагає більш дієвого та ефективно функціонуючого співробітництва всіх правоохоронних органів у цьому напрямку.

Слід зазначити, що в адміністративно-правовій літературі взаємодію традиційно розуміють як будь-яку узгоджену діяльність державних органів і громадських організацій щодо виконання спільних завдань [2, с. 144]; як діяльність, узгоджену між собою за цілями, місцем та часом, із раціональним розподілом наявних сил та засобів [3, с. 7]; як основу на законах та підзаконних актах, узгоджену за метою, часом та місцем діяльність рівноправних структурних підрозділів і служб щодо спільного розв'язання ними завдань профілактики злочинів шляхом найбільш доцільного поєднання методів і засобів, властивих цим органам [4, с. 38].

Зазвичай, розкриваючи зміст поняття «взаємодія», науковці виділяють такі її суттєві ознаки: полягає в узгодженні дій її суб'єктів за цілями, часом, місцем проведення, виконавцями і програмою; необхідна наявність не менше двох суб'єктів; кожен із взаємодіючих суб'єктів (систем) діє у межах наданої йому законодавцем компетенції; суб'єктів взаємодії об'єднує єдина мета щодо виконання спільних завдань.

У зв'язку із зазначеним С. О. Шатрава виокремлює такі форми взаємодії спеціальних підрозділів міліції з органами державної влади, місцевого самоврядування та населенням під час здійснення адміністративних функцій: спільний аналіз стану адміністративно-правової охорони громадського порядку; взаємний обмін інформацією про проведену роботу; планування спільних заходів; інструктаж і навчання суб'єктів взаємодії форм і методів боротьби з адміністративними правопорушеннями; спільне проведення зі взаємодіючими суб'єктами заходів для адміністративно-правової охорони майна всіх форм власності та забезпечення особистої безпеки особи, а також громадського порядку в цілому; надання суб'єктам взаємодії методичної допомоги в плануванні й обліку їхньої роботи; обмін позитивним досвідом роботи з попередження та профілактики правопорушень стосовно охорони громадського порядку, громадської безпеки, охорони майна та забезпечення особистої безпеки громадян [5, с. 183–184].

Досліджуючи взаємодію ДСБЕЗ МВС України з правоохоронними органами щодо протидії правопорушенням у сфері економіки, В. В. Писаренко дійшов висновку, що остання здійснюється у внутрішній (в рамках органів та підрозділів МВС України) та зовнішній діяльності (правоохоронні органи мають повноваження як основні, так і додаткові щодо забезпечення економічної безпеки держави та мають законодавчо закріплений статус як пра-

воохоронних). Водночас В. В. Писаренко залежно від напрямків діяльності ДСБЕЗ МВС України виділяє види взаємодії з правоохоронними та контролюючими органами: 1) взаємодія щодо боротьби зі злочинами у сфері земельних відносин, приватизації, інфраструктури та в зовнішньоекономічній діяльності; 2) взаємодія у сфері боротьби зі злочинами в базових галузях економіки та на споживчому ринку; 3) взаємодія у сфері боротьби зі злочинами в бюджетній та кредитно-фінансовій сфері; 4) взаємодія у сфері незаконного посягання на фінансові ресурси та майнові права власників [6, с. 151–152].

Слід зазначити позицію В. В. Василичука, який визначає взаємодію при проведенні документування у сфері інформаційно-комунікаційних технологій як основу на законах та підзаконних актах, погоджену за метою, місцем та часом діяльність уповноважених законом суб'єктів, яка складається із взаємопов'язаних і взаємообумовлених оперативних і оперативно-технічних заходів щодо одержання та фіксації за допомогою технічних засобів та спеціальної техніки оперативно значущої інформації з метою подальшого використання її в кримінальному судочинстві [1, с. 519].

Можна зробити проміжний висновок, що основу взаємодії складає обов'язок відповідних правоохоронних органів на основі закону брати участь у розкритті злочинів із виділенням необхідних, специфічних для кожного органу джерел інформації, сил і засобів. Найчастіше це реалізується шляхом проведення спільних дій, спільного планування заходів з виявлення та розкриття злочинів, проведення спільного обговорення результатів діяльності на нарадах тощо. Таким чином, має реалізовуватися спільна мета боротьби з правопорушеннями у різних сферах життєдіяльності суспільства через правильне використання наявних сил та засобів різних підрозділів і служб.

На підставі аналізу нормативно-правових актів, що регламентують діяльність УБК МВС України, та враховуючи особливості злочинів у сфері інформаційно-комунікаційних технологій, під час вчинення яких використовують електронно-обчислювальні машини (комп'ютери), системи та комп'ютерні мережі та мережі електрозв'язку (у сферах платіжних систем; обігу інформації протиправного характеру; надання телекомунікаційних послуг; економіки, яка включає в себе фінансові й торгові транзакції, що здійснюються за допомогою мереж електрозв'язку чи комп'ютерних мереж, а також протидію забороненим видам господарської

діяльності у цій сфері, шахрайствам і легалізації (відмиванню) доходів, одержаних від зазначених вище кримінальних правопорушень), важливе значення для боротьби з кіберзлочинністю має взаємодія УБК МВС України на таких рівнях:

1) внутрішньовідомчому (з іншими оперативними підрозділами кримінальної міліції, науково-дослідними експертно-криміналістичними центрами та слідчими підрозділами);

2) внутрішньодержавному (з органами і підрозділами Служби безпеки України, Державної прикордонної служби, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами й організаціями різних форм власності у сфері боротьби з кіберзлочинністю);

3) міжнародному (з правоохоронними органами інших країн).

Кожний зазначений рівень взаємодії УБК МВС України з іншими правоохоронними органами має свої особливості та правове регулювання діяльності.

Варто зазначити, що наказом МВС України від 30.10.2012 № 988 «Про організацію діяльності Управління боротьби з кіберзлочинністю МВС України та підрозділів боротьби з кіберзлочинністю ГУМВС, УМВС» передбачено персональний обов'язок начальника Управління боротьби з кіберзлочинністю МВС України забезпечувати взаємодію Управління зі структурними підрозділами МВС, органами державної влади, правоохоронними органами іноземних держав, а також міжнародними установами й організаціями, до компетенції яких віднесені окремі питання попередження та протидії кримінальним правопорушенням за напрямками діяльності УБК, з територіальними підрозділами БК за напрямками оперативно-службової діяльності [7].

Враховуючи виокремлені нами рівні взаємодії УБК МВС України з іншими правоохоронними органами, треба вказати їх форми реалізації на внутрішньовідомчому та внутрішньодержавному рівнях. До них варто віднести такі: 1) організація вивчення матеріалів, що утворюються під час здійснення працівниками підрозділів БК оперативно-розшукової діяльності, у їх числі справ оперативного обліку, матеріалів виконання письмових доручень слідчого, вказівок прокурора та ухвал суду; 2) створення та застосування (спільно з територіальними підрозділами БК) автоматизованих інформаційних систем (формування й поповнення інформаційних масивів даних) відповідно до потреб оперативно-службової діяльності; 3) організація виконання доручень слідчого, прокурора щодо проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових)

дій у кримінальних провадженнях, які відносяться до компетенції управління; 4) за погодженням із керівництвом МВС організація проведення комплексних і цільових оперативно-профілактичних заходів, у тому числі за участю правоохоронних органів інших країн; 5) внесення в установленому порядку пропозицій щодо вдосконалення законодавчої бази у сфері боротьби з кіберзлочинністю, а також участь у розробленні та опрацюванні проектів законодавчих та інших нормативно-правових актів у цій сфері; 6) забезпечення своєчасного розгляду звернень та запитів громадян, підприємств, установ, організацій з питань, віднесених до компетенції управління, контролю за належним дотриманням порядку їх прийняття, реєстрації, обліку і розгляду; 7) участь в організації та проведенні навчальних та науково-практичних заходів з питань, що відносяться до сфери боротьби з кіберзлочинністю (тренінгів, конференцій, семінарів тощо); 8) забезпечення відповідно до чинного законодавства висвітлення в засобах масової інформації відомостей щодо діяльності УБК; 9) розробка спільно з навчальними й науковими закладами, компетентними державними органами та неурядовими структурами рекомендацій організаційного, правового та іншого характеру щодо попередження, виявлення та припинення кримінальних правопорушень, які віднесено до компетенції управління, а також оптимізації кримінального провадження в цій сфері [7].

Говорячи про міжнародний рівень взаємодії, варто зазначити, що саме УБК МВС України уповноважене здійснювати співробітництво з правоохоронними органами іноземних держав за напрямками роботи та в межах компетенції управління, у тому числі в рамках функціонування цілодобової контактної мережі для надання невідкладної допомоги у провадженні щодо кримінальних правопорушень, пов'язаних з комп'ютерними системами та даними, переслідуванні осіб, які підозрюються чи обвинувачуються у їх вчиненні, а також збирання доказів в електронній формі [7].

У свою чергу, вважаємо за необхідне зазначити форми взаємодії УБК МВС України з правоохоронними органами іноземних держав: 1) обмін відомостями оперативно-розшукового характеру; 2) надіслання правової допомоги у кримінальних справах; 3) виїзд членів слідчо-оперативних груп за кордон для присутності під час виконання оперативно-розшукових заходів, слідчих та інших дій у межах надання правової допомоги; 4) виїзд для обміну інформацією оперативно-розшукового характеру;

5) виїзд для конвоювання розшукуваних і затриманих за кордоном осіб тощо [1, с. 523–535]; вивчення та забезпечення впровадження позитивного вітчизняного і зарубіжного досвіду боротьби з кримінальними правопорушеннями [7].

Враховуючи викладене, вважаємо, що під взаємодією УБК МВС України з правоохоронними органами слід розуміти врегульовану переважно адміністративно-правовими нормами, погоджену за метою, часом та місцем

діяльність самостійних в організаційному відношенні суб'єктів і спрямовану на забезпечення якісного та ефективного виконання покладених на них завдань щодо боротьби з кіберзлочинністю.

Підсумовуючи, слід вказати, що взаємодія УБК МВС України з правоохоронними органами відбувається на таких рівнях: 1) внутрішньо-відомчому; 2) внутрішньодержавному; 3) міжнародному.

Список використаних джерел

1. Протидія кіберзлочинності в Україні: правові та організаційні засади : навч. посіб. / [О. Є. Користін, В. М. Бутузов, В. В. Василевич та ін.]. – Київ : Скіф, 2012. – 728 с.
2. Звирбуль В. К. Деятельность прокуратуры по предупреждению преступности: научные основы / В. К. Звирбуль. – М. : Юрид. лит., 1971. – 165 с.
3. Веремеенко И. И. Взаимодействие милиции с добровольными народными дружинами / И. И. Веремеенко, Р. Г. Аксенов. – М. : Юрид. лит., 1975. – 86 с.
4. Малиновський В. Я. Державне управління : навч. посіб. / В. Я. Малиновський. – Київ : Атіка, 2003. – 576 с.
5. Шатрава С. О. Адміністративно-правові засади діяльності спеціальних підрозділів міліції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Шатрава Сергій Олександрович. – Харків, 2007. – 231 с.
6. Писаренко В. В. Адміністративно-правові засади діяльності Державної служби боротьби з економічною злочинністю МВС України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Писаренко В'ячеслав Вікторович. – Запоріжжя, 2012. – 199 с.
7. Про організацію діяльності Управління боротьби з кіберзлочинністю МВС України та підрозділів боротьби з кіберзлочинністю ГУМВС, УМВС : наказ МВС України від 30.10.2012 № 988 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MVS416.html.

Надійшла до редколегії 05.12.2014

БЕЛЯКОВ Р. Г. ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ УПРАВЛЕНИЯ ПО БОРЬБЕ С КИБЕРПРЕСТУПНОСТЬЮ МВД УКРАИНЫ С ДРУГИМИ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНЫМИ ОРГАНАМИ: ВОПРОС СЕГОДНЯШНЕГО ДНЯ

На основании анализа нормативно-правовых актов, регламентирующих деятельность Управления по борьбе с киберпреступностью МВД Украины, и учитывая особенности преступлений в сфере информационно-коммуникационных технологий, выделены и исследованы уровни взаимодействия УБК с другими правоохранительными органами в сфере борьбы с киберпреступностью – внутриведомственный, внутригосударственный, международный.

Ключевые слова: Управление по борьбе с киберпреступностью, подразделения по борьбе с киберпреступностью, борьба с киберпреступностью, взаимодействие.

BIELIAKOV R. H. INTERACTION BETWEEN THE DEPARTMENT ON COMBATING CYBERCRIME OF THE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS OF UKRAINE WITH OTHER LAW ENFORCEMENT AGENCIES: ISSUES OF TODAY

On the base of the analysis of normative and legal acts regulating the activities of the Department on Combating Cybercrime of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and considering the peculiarities of crimes in the sphere of information and communication technologies the author singles out and studies the levels of interaction between the Department with other law enforcement agencies in the field of combating cybercrime. They are: 1) inner departmental (with other operational criminal police departments, scientific and research expert and forensic centers and investigative units); 2) domestic (with agencies and departments of the Security Service of Ukraine, State Border Service, local authorities, enterprises, institutions and organizations of different ownership in the sphere of combating cybercrime); 3) international (with law enforcement agencies of other countries).

Under the interaction between the Department on Combating Cybercrime of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and law enforcement agencies the author offers to understand the activity of independent subjects in the organizational sense and aimed at guaranteeing qualified and effective performance of their tasks as to combating cybercrime, which is mainly regulated by administrative and legal norms, agreed according to the objective, time and place.

Keywords: Department on Combating Cybercrime, units combating cybercrime, combating cybercrime, interaction.